

I. ПОЧАТКИ УКРАЇНСЬКОГО ШКІЛЬНИЦТВА

50-літній ювілей Школи Українознавства Т-ва “Рідна Школа” відзначаємо у 125-у річницю української еміграції до США, що почалася 1878 року. А до Клівленду, за деякими джерелами, перший емігрант з України прибув у 1884 р. Число емігрантів з роками збільшувалося і виникла потреба навчати своїх дітей української мови. Організація перших курсів для навчання дітей рідної мови, які були створені при парафії свв. ап. Петра і Павла, сягають 1910 року. Після Першої світової війни більш масово почали прибувати українські емігранти до США, в тому числі і до штату Огайо та до міста Клівленду. Тут ентузіясти українського поселення почали створювати свої політичні та культурні осередки, які в 1928 р. об’єдналися в єдину громадську організацію під назвою Українські Злучені Організації (УЗО) Великого Клівленду. Вся історія українського шкільництва в Клівленді тісно пов’язана з політичним, громадським та культурним життям української громади.

Наступна третя хвиля еміграції з України після Другої світової війни складалася з багатьох освічених людей, серед яких були фахівці з різних спеціальностей, в тому числі й вчителі, які стали організаторами українського шкільництва в Клівленді. Першим кроком до створення умов для навчання дітей рідної мови було Товариство “Просвіта”, яке в грудні 1949 року увійшло в склад УЗО. Його головою був інж. Григорій Бобків, який разом з ентузіясткою Михайлиною Ставничою запропонував створити Курси Українознавства. З цією метою було створено комітет в складі: Г. Бобків, Дмитро Шмагала та Іван Клим, завданням якого було підготувати реальний план започаткування Курсів. В жовтні 1950 р. Курси почали працювати з допомогою Т-ва “Просвіта” і Т-ва Прихильників Пласту. В списках було 20 слухачів. Програмою передбачалось досягти рівня навчання 4-5 клас гімназії в ділянці української мови та літератури, а також історії та географії України. Проф. Григорій Голембйовський вчив українську мову та літературу, проф. Михайло Ждан – історію та географію України. 1950-51 шкільний рік закінчено Святом Матері, яке старанно підготувала М. Ставнича.

Майже одночасно з курсами була створена Доповняльна Школа, де діти навчались до рівня 4-ох класової народної школи. Вона складалася з двох відділів – нижчого та вищого і в обох навчалось 47 учнів протягом 1950-51 шкільного року, а в наступному, 1951-52 шк. році, - 68 учнів. Першою вчителькою у цій школі була М. Ставнича, яка навчала в нижчому відділі, а у вищому відділі спочатку вела навчання Наталя Тарасюк, а пізніше Марія Олексин і Анна Єзерська. Школа працювала в суботу у залі парафії свв. ап. Петра і Павла при Зах. 7-й вулиці. Управителем Доповняльної Школи та Курсів Українознавства протягом двох шкільних років, 1950-51 і 1951-52, був проф. М. Ждан. Учителями в Доповняльній Школі були М. Ставнича, М. Олексин і А. Єзерська, а на Курсах вчили проф. Володимир Радзикович, М. Ждан і Г. Голембйовський, якого згодом замінив проф. Володимир Павлусевич. Важливим у діяльності Курсів і Школи було те, що все навчання зосереджувалося в одних руках і це забезпечувало однакові вимоги до змісту програм та у викладах навчальних предметів. Від початку 1952-53 шк. року ці дві інституції шкільництва були об’єднані в одну під назвою – Курси Українознавства з кількістю 77 учнів. Діяльну участь у їх об’єднанні приймав проф. В. Радзикович, який був їх директором протягом 1952-53 шк. року і викладав українську мову та літературу. На Курсах було чотири нижчих відділи, які давали учням знання в обсязі 4-х клас народної школи. А найвищий відділ вивчав предмети українознавства на рівні 5-6 клас гімназії. Вчителями на Курсах були: Олена Дуб, А. Єзерська, М. Олексин, М. Ставнича, В. Павлусевич, В. Радзикович і М. Ждан. У перші роки заняття Курсів Українознавства відбувалися в суботу в залі під церквою свв. ап. Петра і Павла на Західній 7-ій вулиці (2280), в кімнаті Т-ва “Просвіта” в Українському Народному Домі на Західній 14-ій вулиці (2253), в

домівці Співки Української Молоді на вулиці Професора, а пізніше і в Пластовім Домі в Клівленді.

1952-53 шкільний рік був останнім роком навчання для молоді у найвищому відділі, який закінчили 17 випускників: Бобків Ростислава, Галяревич Адріян, Галяревич Марта, Голубець Зиновій, Городиський Зорян, Ерденбергер Лідія, Завадович Богдан, Карп'як Марія, Кульчицький Юрій, Купчак Богдан, Магоцький Володимир, Олінкевич Арета, Пігуляк Єлисавета, Руденська Дада, Тимчишин Роман, Федь Лідія, Якубович Олександр.

Позитивним фактором у початковій діяльності українського шкільництва в Клівленді було те, що цю роботу повели фахівці, які знали систему і зміст шкільного навчання, укладали їх програми, бо мали практичний досвід педагогічної праці в школах та гімназіях України, а також у переселених таборах Німеччини. До них належали: М. Ждан – автор досліджень з історії України; В. Радзикевич – літератор, науковець, автор підручника “Історія української літератури”, за яким навчаються учні й дотепер; Володимир Смаль-Стоцький, який працював у гімназіях Кремінця, Тернополя, Бучача, Бережан. Вони заклали фундамент українського шкільництва в Клівленді.